

Bene Annamária

SZUBJEKTÍVEN AZ ÉRTELMEZÉSEKRŐL

Subjectively on Interpretations

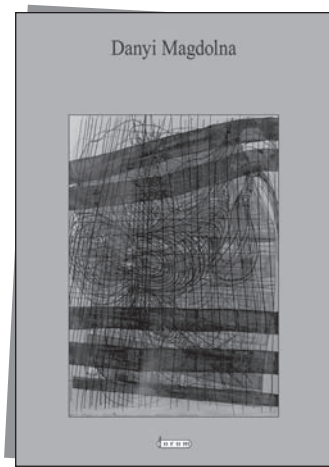
Danyi Magdolna: *Értelmezések*. Válogatott értekező írások. Forum Könyvkiadó–Szabadegyetem, Újvidék–Szabadka, 2010

Az Életjel Könyvek 137. köteteként, az újvidéki Forum Könyvkiadó és a szabadkai Szabadegyetem közös kiadásaként jelent meg Válogatott értekező írások alcímmel tavaly Danyi Magdolna *Értelmezések* című könyve.

A kötet a szerző értekezőprózájának válogatott, hat egységre tagolt gyűjteménye, a mintegy négy évtizedes munkásság (a legkorábbi tanulmány 1971-es keltezésű) tanúságtétele: élvezetes elemzések és értelmezések nemcsak a vajdasági magyar költészet kiemelkedő képviselői (Domonkos István, Gál László, Fehér Ferenc, Pap József, Fehér Kálmán, Böndör Pál, Sziveri János), hanem a világirodalom: a délszláv (ex-jugoszláv?) és a nyugat-európai irodalom jeles alkotóinak műveiről.

A kötet Domonkos István költészetéről, illetve a *Kormányeltörésben*, a XX. századi egyetemes magyar költészet legjelentősebb alkotásainak egyikéről, valamint a *Kuplé* című poémájáról írt esszékkel indít. Ez nem a véletlen, de nem is a betűrend műve, hiszen a kötet végén található *Jegyzetben* Danyi Magdolna leírja: „Domonkos István költészete fiatalkorom egy fényes meghatározó élménye,” (DANYI 2010: 286). A kötet első részében a négy Domonkos-elemzés, valamint a Sinkó-, Gál-, Fehér Ferenc-, Pap-, Böndör- és Sziveri-esszék között – nem tudom megállni, hogy ezt ne írjam le – egy igazi meglepetés is megbúvik: a festő és grafikus Maurits Ferenc költészetével foglalkozó, ragyogó esszé. Itt jegyzem meg, az *Értelmezések* című kötetet Maurits Ferenc művei illusztrálják.

A második tanulmánytomb a XX. századi magyarországi magyar költészet kiemelkedő képviselőinek műveit boncolgatja. Danyi Mag-

dolna magával ragadóan, rendkívül élvezetesen és izgalmasan ír például Adyról és Kassákról, Weöres Sándor Psyché-verseiről, Pilinszkyról vagy éppenséggel Petri Györgyről; hasonló eredetiséggel találkozunk az ex-jugoszláv szerzőkkel, név szerint Miroslav Krležával, Slavko Mihalićtyal, Oskar Davičóval, illetve Miloš Crnjanski egy-egy művével foglalkozó esszéket egybefogó harmadik tömbben.

A következő, negyedik egységben végre találkozunk Paul Celan költővel, Danyi Magdolna opusának konstans elemével. A kötet szerzője ebbe a szakaszba szerkesztett be egy olyan írását is, amelyben Celan és Pilinszky költészetével foglalkozik, s ezt eléggé szokatlannak találtam. Furcsállásomat fokozta, hogy az ötödik egységben ismétcsak összefutottam Celannal, de egy újabb Ady-elemzéssel is, mi több, Kosztolányi Dezső *Késő ősz a ludasi pusztán* című versét vizsgáló tanulmánnyal is. Óhatatlanul az az érzés kerített hatalmába, hogy egy túlszabdalt, túlszerkesztett gyűjteményt tartok a kezemben. Tudniillik, a Celant vizsgáló két esszé is megtalálhatta volna helyét ott, ahova a Pilinszky költészetéről írt esszé került, hasonlóképpen a *Góg és Magóg...* elemzése is elfért volna ott, ahol a *Szeretném, ha szeretnének* című, 1910-ben kiadott Ady-kötetről írt tanulmány. S itt nem álltam volna meg a tömörítéssel: abból a személyes meggyőződésemből kiindulva (ezért szubjektív ez az írás), hogy a magyar irodalom egységes, úgy vélem, Orbán Ottónak is helye lehetett volna abban a tömbben, ahol a vajdaságinak mondott írókkal foglalkozó írások vannak, mi több, a két első tömb, tehát a vajdasági és a magyarországi magyar alkotók műveivel foglalkozó tanulmányokat tartalmazó szakaszok alkothatnának egyetlenegy szerkesztett egységet, a délszláv (ex-jugoszláv) szerzőkkel foglalkozó szakaszba pedig Helmut Heissenbüttel szövegével foglalkozó írás is bekerülhetett volna azon logika szerint, hogy a mi szemszögünkben a délszláv (ex-jugoszláv) irodalom igenis a világirodalom része. Ha Danyi így járt volna el, egy csapásra kivédte volna azt az óhatatlanul felbukkanó érzést, hogy kötete szerkesztésekor az elmúlt idők nyomában járt...

Az utolsó, hatodik szakasza tanulmánykötetének olyan tanulmányokat foglal magában, amelyek szemiotikai, textológiai, stilisztikai, illetve retorikai témájú, tehát amolyan, az irodalomtudományt „ha akarom, érintő, ha nem akarom, nem érintő” munkákról készültek, éppen ezért szerencsésebbnek tartottam volna, ha ezeket a munkákat külön kötetbe szerkeszti, például egy olyanba, amely szöveg-tani munkáit gyűjtené egybe.

Amennyiben a Szerző így járt volna el, tehát egy újabb kötetbe gyűjti a nem tisztán irodalmi jellegű írásait, valószínűleg nem kerít hatalmába nagyjából a harmadik tanulmány elolvasása után a hiányérzet, mi több, a csalódás: tudniillik, a könyvet olvasva eleinte azt hittem, hogy szemiotikai, textológiai, gyakorlatilag nyelvészeti jellegű cikkgyűjteményt tartok a kezemben, ami valljuk be, új színfoltot vitt volna az egyébként is igencsak szegényes vajdasági (nyelv)-

tudományos publikálásba, sőt könyvkiadásba. Hamarosan rájöttem azonban, hogy nem olyan gyűjteménnyel van dolgom, amilyenre gondoltam és vártam. De nem csak ezzel akadt nekem gondom a kötet olvasásának kezdetekor. Annak következményeként, hogy nyelvészeti vonásokkal is bíró szövegek kerültek a gyűjtemény elejére, nyelvészszemmel, tudományos kutatással is kacérkodóként kezdtem vizsgálni az olvasottakat.

Danyi Magdolna a vitatott cikkek esetében a hatvanas évek végéről, illetve a hetvenes évek legelejéről származó szakirodalomra hivatkozik. Vajon mi következhet ebből? A felületes olvasó az ilyen szakirodalom láttán abba a tévhitbe eshet, mely szerint a mai, XXI. század eleji nyelvtudomány még mindig a fél évszázaddal ezelőtt írt elméletekre, elemzési módokra épít, és természetesen az abból a korszakból származó szakterminológiát használja. Így például félrevezető a „szótár” szó használata, mivel az a mai nyelvtudományban a „mentális lexikon” szinonimájaként szokott megjelenni, a kötetben azonban nem biztos, hogy ez ugyanígy van; a „nyelvi szótári elemek” megnevezés szintén túlhaladott terminus, hiszen a mai álláspont szerint az előbb emlegetett mentális lexikonban/szótárban kizárólag nyelvi elemek találhatók (a nem nyelvi elemek kiegészítő modulokban helyezkednek el), tehát a „nyelvi” redundáns elem. Hasonlóképpen gondot okoz a „formalizált” kifejezés: az általam ismert morfológiai elméletek egyike sem beszél formalizált szótári elemekről (azért említtem a morfológiát, mert elsődlegesen ez a grammatikai modul foglalkozik a szótárral, azaz a mentális lexikkal), ugyanakkor amikor ma a nyelvtudományban formalizált elemekről beszélünk, akkor mindig bonyolult szemantikai leírásokra, magyarán képletekre gondolunk.

Mindezek a hibák nagyon könnyen kiküszöbölhetőek lettek volna, ha Danyi Magdolna ír egy tudományos jellegű előszót a kötetéhez, amelyben közli az Olvasóval, hogy az, amit olvasni fog, egyrészt alapvetően irodalmi művek irodalmi elemzéseit, az a néhány írás pedig, amely magán viseli a nyelvészeti elemzés vonásait, régi elméletek elemzési módjai segítségével jött létre. Véleményem szerint egy ilyen bevezető hiánya (a cikkek eredeti lelőhelyeinek fel nem tüntetésével egyetemben) nagy mulasztása ennek a kötetnek, tudniillik a kötetvégi *Jegyzet* nem tölti be ezt a szerepet, lévén a Szerző vallomása életpályájáról.

A felsorolt hiányosságok ellenére Danyi Magdolna *Értelmezések* című köteté élvezetes, magas színvonalú, s a nyelvészeti szempontot sem mellőző olvasmánya lehet mindenkinek, aki valamilyen más, az érrefelé megszokottól eltérő irodalmi gondolkodásra és látásmódra kíváncsi.